

INTERNET A UCZESTNICTWO POLAKÓW W KULTURZE

Rozprawy Społeczne, nr 2 (VII), 2013

Adam Byra

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Byra A. (2013), *Internet, a uczestnictwo Polaków w kulturze*. Rozprawy Społeczne, 2 (VII), s. 154-164

Streszczenie: Współczesne media służące komunikowaniu przyczyniły się do powstania nowej formy spójności społecznej. Badacze uznali, że jest to nowa faza rozwoju społecznego – społeczeństwo sieciowe. Głównym medium generującym kontakty między ludźmi stał się Internet, który wyeliminował ograniczenia fizyczne i terytorialne, a dostęp do treści kultury stał się bardziej egalitarny.

Charakterem kontaktów między użytkownikami Internetu zainteresowało się wielu autorów, którzy zajmują różne stanowiska, zarówno takie, które nie upatrują w tym medium zagrożenia dla bezpośrednich interakcji, jak i takie, które widzą w nim przyczynę rozpadu społeczności opartych na bezpośrednich związkach.

Z ogólnopolskich badań społecznych wynika, że korzystanie z treści kultury on-line nie powoduje ograniczenia uczestnictwa w kulturze w innych formach, także w pozadomowych. Badania te pokazują, że Internet staje się kluczowym medium dostarczającym treści kultury i że za jego pośrednictwem partycypują w kulturze głównie młodzi mieszkańcy Polski.

Słowa kluczowe: Internet, społeczeństwo sieci, obieg treści kultury, charakter kontaktów, uczestnictwo w kulturze

Wstęp

Stosunki społeczne nawiązywane są w wyniku wzajemnego komunikowania się ludzi. Celem komunikowania jest porozumiewanie się, do którego wykorzystywane są różnorodne środki i symbole. Współcześnie treści komunikatów przekazywane i odbierane są przy zastosowaniu komputerów. Komputery, które stanowią nośniki informacji, przetwarzają je i przetrzymują. Tę ich właściwość wykorzystuje się także, gdy są one włączone w sieć Internetu, ponieważ to właśnie w Internecie odbywa się nadawanie, przekazywanie i odbieranie informacji na masową skalę. Internet wykorzystywany jest do tego celu zarówno przez różnorodne instytucje, jak i przez osoby. Co ważne, wszyscy użytkownicy Internetu mogą być zarówno nadawcami, jak i odbiorcami przekazów.

Internet stworzył dostęp do ogromnej bazy informacji. Może służyć do nauki, do zabawy, do bezinteresownego komunikowania się użytkowników, tworząc tym samym przestrzeń do partycypacji w kulturze. Przy jego pomocy użytkownicy mogą zapoznać się z prasą, czytać książki, oglądać filmy, słuchać muzyki oraz uczestniczyć w dyskusjach na interesujące ich tematy. Internet jest zatem elektronicznym medium, w którym odbywa się nadawanie i odbiór treści kultury.

Kulturalna oferta Internetu konkuruje z ofertą mass mediów, do których można zaliczyć telewizję, radio i prasę. Należy tu zauważyć, że jest on wykorzystywany także przez mass media do rozpoznawania wybranych przekazów. Przez Internet

można słuchać radia, oglądać programy telewizyjne zarówno w trakcie ich nadawania, jak i w dowolnym późniejszym czasie (np. wybraną audycję, film lub odcinek serialu telewizyjnego). Indywidualni odbiorcy, korzystając z portalu YouTube, mogą wysłuchiwać interesujących ich utworów muzycznych.

Konsekwencje Internetu dla uczestnictwa ludzi w kulturze są wieloaspektowe. Znacznie zmniejszyły się ograniczenia w dostępie do kultury. Internet umożliwił dotarcie do jej dóbr również osobom, które w inny sposób nie mogłyby z tych dóbr korzystać (można do nich zaliczyć m.in. osoby niepełnosprawne, o niskich dochodach, zamieszkałe w miejscach odległych od ośrodków kultury). Wyeliminowanie konieczności przemieszczania się, dysponowania odpowiednimi środkami finansowymi, a nawet zajmowania określonej pozycji w strukturze społecznej ułatwiło obcowanie z wybranym dziełem z obszaru muzyki, malarstwa, rzeźby, filmu oraz literatury. Dzięki temu łatwiej jest wyeksponować własną twórczość. Łatwiej jest także o kontakt z odbiorcami i o uzyskanie od nich informacji na temat swoich utworów. W związku z tym można stwierdzić, że dla wszystkich osób, które mają możliwość korzystania z tego medium, dostęp do kultury stał się bardziej egalitarny.

Zwiedzanie „wirtualnych muzeów”, korzystanie z bibliotek Internetowych, słuchanie muzyki, czytanie prasy, czy zdobywanie wiedzy – to tylko niektóre umożliwiane przez Internet formy partycypacji w kulturze. Podczas korzystania z tego medium mamy do czynienia ze wszystkimi dziedzinami kultury symbolicznej określonych przez A. Kłoskowską: z nauką, sztuką, zabawą i również z religią.

Uczestnictwo w kulturze na celu jego analizy można zawęzić do pewnej liczby wzorów zachowań. W niniejszym artykule wyodrębniono zacho-

Adres do korespondencji: Adam Byra, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin, e-mail: adam.byra@wp.pl

wania Polaków dotyczące partycypacji w kulturze za pośrednictwem Internetu oraz w jaki sposób użytkownicy tego medium w Polsce uczestniczą w obiegu treści kultury. Przedmiotem analizy jest nieformalny obieg tych treści, który przejawia się czytaniem książek on-line, ściąganiem plików z Sieci (tekstowych, muzycznych, filmowych), ich udostępnianiem oraz wymianą poprzez komunikatory. W związku z tym można zadać pytanie: czy udział w nieformalnym obiegu treści kultury poprzez Internet zastępuje uczęszczanie do kina, korzystanie z bibliotek, zakupy książek, filmów oraz nagrań muzycznych?

Zakłada się, że warunki, jakie stwarza sieć cyfrowa zarówno dla udziału w nieformalnym jak i rynkowym obiegu kultury oraz charakter kontaktów między internautami, sprzyjają konsumpcji treści kultury dostępnych w sieci i partycypacji w kulturze poza siecią. Do analizy nakreślonego problemu wykorzystano dane: publikowane przez Główny Urząd Statystyczny, pochodzące z badań prowadzonych w ramach programu Obserwatorium Kultury i zrealizowanych ze środków Narodowego Centrum Kultury, pochodzące z badań wykonanych w ramach międzynarodowego projektu World Internet Projekt Poland 2012 oraz opublikowane w *Diagnozie Społecznej* 2011.

W artykule omówiono także wyróżnione przez A. Kłoskowską pojęcia układów kultury. Zajęto się tu również próbą wskazania miejsca Internetu w aspekcie tych pojęć oraz związanym z rozwojem Internetu pojęciem społeczeństwa sieci.

Pojęcie społeczeństwa sieci

Obecność techniki we wszystkich dziedzinach aktywności człowieka, jakkolwiek nie determinuje ona zmian społecznych, jest według M. Castellsa punktem wyjścia do analizy społeczeństwa. Według tego autora technika stanowi potencjalną zdolność do przekształcania się społeczeństw (Castells 2008). M. Castells wskazuje, że tego rodzaju przeobrażenia zostały zapoczątkowane w wyniku powstania w latach 70. XX wieku w Stanach Zjednoczonych sieci komputerowych ARPANET i następnie zmiany w nowy ich rodzaj – Internet. Rewolucję zainicjowała mikroelektronika, przede wszystkim pojawienie się mikroprocesora umożliwiającego zbudowanie komputera. Położono wtedy nacisk na urządzenia, które byłyby interaktywne, połączone w sieć i z których mogłyby korzystać jednostki. Nowe technologie użyto do wytwarzania wiedzy i do komunikacji symbolicznej. Specyficzne w tej sytuacji było to, że powstała sieć między węzłami, dzięki której bez udziału central można było zacząć przekazywać dane, obrazy i dźwięk. Zastosowanie „języka cyfrowego” i sieciowy sposób łączności stworzyły techniczną podstawę do budowy ogólnoswiatowej komunikacji. Zauważyć można, że logika budowy sieci dobrze odpowiada wzrastającym wymaganiom wielorakich interakcji społecznych.

Okazało się bowiem, że dzięki cyfrowym technikom informacyjnym logika taka może być zastosowana niemal we wszystkich rodzajach organizacji i że w elastyczny sposób strukturyzuje działalność ludzką.

Według wspomnianego autora techniki informacyjne oparte na wytwarzaniu, przetwarzaniu i przesyłaniu informacji stały się źródłem produktywności, sterowania oraz kontroli społecznej. Społeczeństwo, w którym wszystkie sfery życia oraz jego strukturę zaczęły przenikać techniki informacyjne, nazwano społeczeństwem informacyjnym. Można także powiedzieć, że współczesne społeczeństwo zostało nazwane przez badaczy społeczeństwem informacyjnym, ponieważ do sprawnego funkcjonowania wykorzystuje ono technologiczne informacyjne.

W gamie produktów tych technologii (z których – przykładowo – korzystają przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe) zawiera się Internet, nazywany również siecią, cyberprzestrzenią lub Globalną Infrastrukturą Informacyjną. Określa się go pojęciem sieci, ponieważ tworzą go łącza, które obejmują duże obszary geograficzne. Łącza te umożliwiają „magazynowanie” i przepływ informacji, stanowią więc swoistą infrastrukturę. Natomiast cyberprzestrzeń rozumiana jest jako społeczne medium służące kulturze, a zatem także komunikowaniu (jest to więc przestrzeń informatyczna, w której spotykają się internauci) (Jeran 2004).

W społeczeństwie informacyjnym stosowane są technologie informacyjne będące narzędziami do korzystania z informacji gromadzonych na elektronicznych nośnikach. Technologie te wpływają na interakcje między ludźmi, ponieważ dają im możliwość tworzenia informacji i udostępniania ich innym. Zatem Internet, stanowiący sieć połączonych komputerów służącą komunikacji, jest współcześnie najważniejszym wytworem, w którym zastosowano technologie informacyjne. W Internecie informacja bez względu na to, gdzie jest zlokalizowana, dostępna jest we wszystkich podłączonych do sieci komputerach.

Rozwój mediów służących komunikowaniu dał badaczom podstawę do stwierdzenia, że pojawiła się nowa faza rozwoju społecznego – społeczeństwo sieciowe. T. Goban-Klas, charakteryzując pojęcie społeczeństwa sieciowego, stwierdza: „Sieć to przecież siatka powiązań, a zarazem system zasobników – w najszerszym sensie system medialny. Sieć to forma mediów, których treścią jest informacja, a istotą komunikacja” (Goban-Klas 2006, s. 47). Jednak zdaniem tego autora adekwatnym terminem do określenia współczesnego społeczeństwa jest termin społeczeństwo medialne. Dominują w nim kontakty społeczne zapośredniczone przez media, a podstawę obiegu informacji istotnych dla działań jednostek i organizacji stanowi infrastruktura medialna (Goban-Klas 2006).

Istotą współczesnego systemu komunikacyjnego jest jego zorganizowanie oparte na komputerowym

usieciowieniu – Internecie. Za pośrednictwem tego medium zrodziły się on-line (czyli poprzez sieć) wspólnoty ludzi podzielających podobne wartości i zainteresowania. Gdyby nawet komunikację potraktować jako cel sam w sobie, to internetowe usieciowienie rozwinęło ją na ogromną skalę. Nie bez znaczenia jest fakt, że – jak stwierdza M. Castells – powiązania w sieci przyczyniają się do tworzenia między ludźmi różnych słabych więzi, które są przydatne do dostarczania informacji, a także do otwierania nowych możliwości przy niskich kosztach (Castells 2008). Dzieje się tak dlatego, gdyż przepływy informacji między węzłami – a w tym przypadku między pozycjami społecznymi – w tej samej sieci nie oddzielają żadne dystanse fizyczne, społeczne czy kulturowe.

Charakteryzując „świat sieci” S. Partycki pisze „W cyfrowych sieciach generowane są nowe formy spójności społecznej o zasięgu globalnym, udział w nich zarówno jednostek, jak i złożonych zbiorowości społecznych jest obecnie źródłem społecznego i kulturowego awansu” (Partycki 2011, s. 62). Piśze też, że zminimalizowane działania restrykcyjne, jednakowe prawa jednostek, brak przymusu, to warunki, jakie dla komunikacji stwarzają sieci cyfrowe. Komunikację tę od bezpośredniej (face-to-face) odróżniają takie cechy jak:

1. aprzestrzenność – ponieważ nie występują ograniczenia fizyczne w tym również terytorialne,
2. asynchroniczność – komunikacja nie musi następować w tym samym czasie (możliwe jest opóźnienie),
3. acielesność – bez obecności fizycznej, istotny jest tekst lub obraz,
4. astygmatyczność – brak stygmatów w komunikacji,
5. anonimowość – biorący udział w komunikacji nie muszą ujawniać swojej tożsamości.

M. Castells pisze, że kultura kształt nadaje komunikacja i powołuje się przy tym na następujące słowa Postmana: „nie postrzegamy [...] rzeczywistości [...] jaką jest, ale (przez to) jakimi są nasze języki. A naszymi językami są nasze media” (Castells 2008, s. 336). Rodzą się z związku z tym pytania: czy komunikowanie się za pośrednictwem sieci cyfrowych stanowi zagrożenie dla kontaktów bezpośrednich między ludźmi oraz jaki ma ono wpływ na ich uczestnictwo w kulturze symbolicznej? Należy zatem przystąpić do próby odpowiedzi na te pytania.

Kultura symboliczna – jej dziedziny i układy

Do kultury należą materialne i duchowe wytwory człowieka. A. Kłoskowska wyodrębniła kategorię kultury symbolicznej, która nie służy do zaspokojenia potrzeb biologicznych człowieka i nie dotyczy społecznego współżycia, jest wobec tego według autorki przerostem procesów semiotycznych „ponad ich praktyczne użyteczne zastosowanie”, a zatem „poza granice funkcji sygnalizacyjnych oraz bez-

pośrednio instrumentalnych” (Kłoskowska 1983, s. 170). Tę kategorię kultury wyróżnia więc cecha autoteliczności, w której obszarze mamy do czynienia z dziedzinami nauki, sztuki, zabawy i religii.

“Czynność formułowania oraz odbierania i interpretowania symbolicznych przekazów” jest według A. Kłoskowskiej uczestnictwem kulturalnym (Kłoskowska 1972). Jest to proces interakcji, podczas którego dochodzi do wymiany takich przekazów. Dwie główne formy uczestnictwa w kulturze określają życie symboliczne społeczności. Są nimi twórczość oraz jej odbiór. Druga forma polega na recepcji dostępnych praktycznie każdemu człowiekowi przekazów pośrednich, do których należą: piśmiennictwo, film, program radiowy i telewizyjny.

Według tej autorki badania nie dotyczą jednak ani twórczości, ani też rezultatów odbioru kultury, ale warunków, w jakich ludzie uczestniczą w kulturze, oraz wyborów, których dokonują w zakresie rodzajów przekazów kulturalnych. Uczestnictwo kulturalne określa więc odbiór tych „przekazów ujmowany w powiązaniach i zależnościach od głównych elementów struktury społecznej” (Kłoskowska 1983, s. 431).

A. Kłoskowska wyróżniła trzy układy w których przebiega uczestnictwo w kulturze. Za kryterium klasyfikacyjne przyjęła ona charakter kontaktów zachodzących pomiędzy nadawcą i odbiorcą, w tym sposób komunikowania przekazu. Pierwszy układ nazwała układem pierwotnym, ponieważ występuje w nim przewaga kontaktów trwałych bezpośrednich (face-to-face) i nieformalnych, podczas których dokonują się akty komunikowania.

Drugi układ kultury, nazwany również instytucjonalnym, dotyczy także kontaktów bezpośrednich, ale dokonujących się w sposób formalny. Interakcje w tym układzie nie mają charakteru dowolnego a są określone instytucjonalnie. Ponadto nadawca ma przewagę nad odbiorcą, przykładem czego może być kontakt między aktorem i widzom: widzowi przypisana jest tylko rola odbiorcy zobowiązanego do możliwie pełnej i intensywnej recepcji.

Trzeci układ autorka nazwała układem środków masowego przekazu, w którym nadawca i odbiorca nie kontaktują się ze sobą bezpośrednio. Działanie nadawcy jest sformalizowane – regulowane przez instytucje. Ten układ według autorki dotyczy przekazu informacji przez radio, telewizję, a także pismo (gazety, książki). Odbiorcy mają swobodę wyboru rodzaju przekazu i momentu odbioru – funkcjonują w sposób nieformalny (Kłoskowska 1983).

Podczas gdy A. Kłoskowska dokonała rozróżnień w zakresie rodzajów partycypacji w kulturze, w Stanach Zjednoczonych powstała i rozwijała się nowa forma komunikowania przekazów poprzez wykorzystanie połączonych sieciowo komputerów. Tę formę komunikowania nazwano Internetem. Za symboliczny początek Internetu w Polsce uznawany jest rok 1991. Jednak dopiero w pierwszych latach XXI wieku nastąpił w Polsce duży wzrost liczby jego użytkowników.

Internetu nie można zaliczyć do żadnej formy komunikacji wyróżnionej przez A. Kłoskowską. Biorąc pod uwagę kryteria, według których autorka wyróżniła trzy układy kultury, Internet przejawia niektóre cechy układów pierwszego i trzeciego. Służy do nieformalnych kontaktów między osobami, które także mogą uzyskać cechę trwałości. Kontakty te nie są jednak bezpośrednie. Komunikaty nadawane poprzez Internet mogą mieć również charakter formalny i być kierowane zarówno do licznych odbiorców, jak i do pojedynczych osób. Powstaje więc pytanie: czy Internet jest następnym czyli czwartym układem kultury?

Charakter kontaktów między użytkownikami Internetu znalazł się w polu zainteresowania wielu autorów. M. Szpunar zwraca uwagę, że – mimo iż komunikacja w Sieci przebiega za pośrednictwem komputerów – nie należy zapominać o komunikujących się osobach, które znajdują się po różnych stronach łączy. Stwierdza, że powstałe w środowisku wirtualnym społeczności różnią się od społeczności „ze świata fizycznego” jedynie „platformą kontaktów” (Szpunar 2006, s. 159) Wymienia trzy rodzaje kontaktów, z jakimi mamy do czynienia w przypadku komunikowania przy użyciu komputerów:

1. kontakty, które zostały zawarte w środowisku wirtualnym i nadal tylko w nim trwają,
2. kontakty, które zostały zawarte w środowisku wirtualnym, lecz wykraczają poza to środowisko, ponieważ są kontynuowane w środowisku realnym (face-to-face),
3. kontakty, które zostały zawarte w środowisku realnym przy jednoczesnym wykorzystaniu środowiska wirtualnego wyłącznie w celu formalnej komunikacji (np. e-mailowej dot. biznesu) (Szpunar 2006, s. 159). Według tej autorki Internet nie jest zagrożeniem dla bezpośrednich kontaktów ludzi, lecz jest ich kolejnym źródłem. Osoby, które intensywnie korzystają z tego medium również bardzo często bezpośrednio kontaktują się z innymi ludźmi.

Interakcję dokonującą się za pośrednictwem komputerów nazywa się interakcją zapośredniczoną lub też mówi o komunikacji face-to (via monitor) -face. Podkreśla się brak w niej niewerbalnych elementów komunikowania określanych jako mowa ciała (np. gesty, mimika twarzy). M. Szpunar stwierdza, że w odpowiedzi na tę sytuację w Internecie pojawiły się emotikony jako swoiste symbole służące wyrażaniu uczuć. Poza tym ludzie przenoszą do sieci bagaż własnych emocji, który wynika z ich doświadczeń (Szpunar 2006).

Podobne stanowisko zajmuje B. Przywara, pisząc, że powstające w rzeczywistości wirtualnej więzi mają cechy podobne do więzi w świecie realnym. W wyniku prowadzonych rozmów on-line pojawiają się przyjaźnie, dochodzi do kłótni, realizują się różne „odcienie” relacji między osobami. Przyjazne lub nieprzyjazne nastawienie przenoszone jest do realnego życia. W Internecie mamy także do czynienia ze swoistą stratyfikacją. Chociaż wiek lub

wykształcenie mogą nie mieć znaczenia, to miejsce w hierarchii określać może osobowość internauty lub jego staż w społeczności internetowej. Przy takim podejściu rzeczywistość w świecie wirtualnym jest przedłużeniem realnej „przestrzeni społecznej” (Przywara 2006).

Inne stanowisko prezentuje J. Mikułowski Pomorski, który stwierdza, że współczesne możliwości komunikacyjne uwolniły ludzi od wpływu grup lokalnych. Kontakty między osobami tracą holistyczny charakter. Podlegają fragmentaryzacji wynikającej ze swobody i braku ograniczeń komunikacyjnych. Ludzie poprzez Sieć łączą się ze sobą w określonych ważnych dla nich pojedynczych sprawach, stąd ich kontakty ulegają rozdrobnieniu i specjalizacji. Jednostka nie uczestniczy już w grupie, a jedynie wchodzi w związki komunikacyjne z wybranymi ludźmi w wąskim zakresie tematycznym. Tego rodzaju kontakty powodują rozpad społeczności opartej na bezpośrednich związkach, co według wspomnianego autora dowodzi, że jesteśmy świadkami dokonującej się zmiany społecznej. Społeczeństwo przemysłowe ulega przekształceniom, w wyniku których wyłonić się powinno nowe miejsce „człowieka w przestrzeni zarówno wirtualnej jak i realnej” (Mikułowski Pomorski 2006, s. 101).

Internet może być traktowany instrumentalnie: 1) jako narzędzie do zdobycia dóbr (zakupy, sprzedaż, operacje finansowe, korzystanie z nauczania na odległość), 2) jako środek komunikacji, 3) do uzyskiwania różnorodnych informacji (np. o cenie tych samych produktów oferowanych przez różnych sprzedawców). W innym aspekcie Internet umożliwia doznawanie przeżyć autotelicznych związanych z uczestnictwem w kulturze (czaty, pogaduszki, słuchanie muzyki, oglądanie filmów itp.)

Zaspokajanie potrzeb intelektualnych i estetycznych oraz uczestnictwo w kulturze to wskazana przez A. Sicińskiego jedna z dziedzin, w której można wyodrębnić całość nazywaną stylem życia. Autor ten definiuje styl życia grupy jako „specyficzny zespół codziennych zachowań członków owej zbiorowości, stanowiący manifestację ich położenia zbiorowego, a dzięki temu umożliwiający ich społeczną identyfikację” (Siciński 1978, s. 17). Natomiast przez styl życia określonego człowieka rozumie „znamienny dla niego zespół codziennych zachowań, będący manifestacją cech osobowościowych, przejawem ‘identyczności’ danej jednostki” (Siciński 1978, s. 17).

W związku z tym kontakty osoby z wytworami kultury, takie jak: chodzenie do teatru, zwiedzanie muzeów i wystaw artystycznych, chodzenie do instytucji muzycznych, korzystanie z bibliotek, będące zachowaniami, które są bezpośrednio obserwowalne, należą do sposobów manifestacji położenia społecznego danej osoby.

Można więc zadać pytanie: w jaki sposób osoby uczestniczące w kulturze poprzez Internet manifestują swoje położenie społeczne? Należy stwierdzić, że manifestacja ta zmieniła charakter. Może się ona

odbywać w przestrzeni wirtualnej, w której jednak nie ma możliwości prowadzenia zewnętrznej (bepośredniej) obserwacji zachowań wskazujących na pozycję jednostki w strukturze społecznej. Ponadto prezentacja pozycji społecznej internauty dokonująca się w cyberprzestrzeni znana jest jedynie osobom przez niego wybranym. Także rodzaj treści kultury, z jakich jednostka korzysta w Internecie, może być znany bezpośrednio osobom, z którymi wchodzi ona w interakcje poprzez to medium.

Czy jednak dziś można mówić o manifestacji pozycji społecznej poprzez sposób uczestnictwa w kulturze? Jak wskazuje Z. Bauman, badacze stwierdzili, że kultura wyższa już nie istnieje, a elity zalecają zaspokajanie wszelkich gustów bez stosowania jakichkolwiek preferencji. Sztuka nie wpływa już na stratyfikację społeczną. Straciła funkcję odtwarzania hierarchii społecznej, ponieważ służy realizowaniu różnorodnych indywidualnych potrzeb. W kulturze społeczeństwa konsumentów nie ma norm, lecz są tylko oferty. Autor ten pisze: „sieci zastępują miejsce struktur, a gra w przyłącz się i odłącz i niekończące się ciągi nawiązywanych i zrywanych połączeń zastępuje trwałe więzi” (Bauman 2011, s. 120).

E. Migaczewska stwierdza, że współczesne interakcje, które dokonują się za pośrednictwem mediów, w tym poprzez Internet, są tak samo istotne jak interakcje tradycyjne. Według niej Internet postrzegany jako sieć służąca komunikacji jest medium niezwykle komfortowym i ekonomicznym. Aby być nadawcą lub odbiorcą treści wystarczy posiadać komputer podłączony do tej Sieci. Jednym z przykładów aktywności ludzi w ramach uczestnictwa w kulturze za pośrednictwem Internetu jest możliwość czytania w Sieci gazet, bezpośredniego komentowania i prowadzenia dyskusji na temat ich treści z innymi czytelnikami jak i z autorami artykułów (Migaczewska 2006). Należy zatem przystąpić do omówienia partycypacji Polaków w kulturze poprzez Internet.

Uczestnictwo w kulturze za pośrednictwem Internetu

Do korzystania z Internetu można używać komputerów stacjonarnych, komputerów przenośnych

(laptopów, netbooków), tabletów, smartfonów oraz zwykłych telefonów komórkowych. Należy sądzić, że dostęp do Internetu poprzez komputery osobiste użytkowane w domu nadal stwarza najlepsze warunki do uczestnictwa w kulturze z wykorzystaniem tego medium. Główny Urząd Statystyczny systematycznie przeprowadza badania odnoszące się do aspektów partycypacji Polaków w kulturze, a także badania dotyczące wykorzystania technologii informacyjnych, w tym w gospodarstwach domowych. Gospodarstwem domowym jest określany „zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się” (http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-176.htm).

Z publikacji GUS „Kultura 2010” wynika, że dostęp do Internetu w gospodarstwach domowych w Polsce z roku na rok zwiększa się. Gdy w 2008 r. na 1000 gospodarstw domowych przypadało 491 komputerów osobistych z dostępem do Internetu, to w 2010 r. takich gospodarstw było już ich 693. W 2010 roku najwięcej komputerów w przeliczeniu na 1000 gospodarstw znajdowało się w gospodarstwach osób pracujących na własny rachunek (1153). W następnej kolejności pod tym względem sytuowały się gospodarstwa pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych (1100), kolejnymi były gospodarstwa pracowników zatrudnionych na stanowiskach robotniczych (762), rolników (668) i emerytów (290). Najmniej komputerów osobistych z dostępem do Internetu posiadały gospodarstwa rencistów (266 na 1000 takich gospodarstw) (Kultura 2010).

Nie wszystkie osoby korzystające z Internetu wykorzystują go do uczestnictwa w kulturze, ale brak dostępu do tego medium wyklucza taką możliwość. Procentowy udział gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu w domu w ogólnej liczbie takich gospodarstw zaprezentowany jest w publikacji GUS-u: „Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007-2011” (Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007 – 2011). Wynika z nich, że w 2011 r. dostępu do Internetu w domu nie posiadało 33% gospodarstw domowych, jakkolwiek od 2007 r. odsetek ten zmniejszył się o 26%. W 2011 r. występował duży dystans w zakresie do-

Tabela 1. Gospodarstwa domowe posiadające dostęp do Internetu w domu (w %).

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011
Ogółem	41	48	59	63	67
Gospodarstwa z dziećmi	53	61	75	83	88
Gospodarstwa bez dzieci	35	41	50	54	56
Gospodarstwa w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	50	56	65	69	72
Gospodarstwa w miastach poniżej 100 tys. mieszkańców	44	50	60	65	67
Obszary wiejskie	29	36	50	56	61

Źródło: Dane zaczerpnięte z opracowania GUS, publikacje elektroniczne (www.stat.gov.pl).

stępu do Internetu w domu między gospodarstwami z dziećmi, a gospodarstwami bez dzieci. Różnica ta wyniosła 32% na korzyść gospodarstw z dziećmi. Zmiany w dostępie do Internetu w latach 2007-2011 poprzez urządzenia użytkowane w gospodarstwach domowych przedstawia tabela 1.

Innym źródłem danych są wyniki badań zrealizowanych w 2012 r. (w dniach 16.04-20.05.2012) w ramach międzynarodowego projektu World Internet Projekt. Wynika z nich, że dostęp do Internetu w domu posiada 69%, a korzysta z niego przynajmniej od czasu do czasu 64% mieszkańców Polski w wieku 15+. Internetowe łącze ma w domu (jak również użytkuje Internet) ponad 90% osób w grupach wiekowych 15-19, 20-24, 25-29 lat. W każdej kolejnej starszej grupie wiekowej odsetek Polaków posiadających dostęp do Internetu w domu zmniejsza się, podobnie jak odsetek użytkujących go. W najstarszej grupie wiekowej (60+) odsetek ten wynosi odpowiednio 29% i 22% (World Internet Projekt Poland 2012).

Według danych GUS w Polsce w 2011 r. prawie 58% osób w wieku 16-74 lata korzystało z Internetu co najmniej raz w tygodniu (regularnie). W 2010 r. odsetek ten wynosił 55%, podczas gdy w Unii Europejskiej – 65%. Najwięcej regularnych użytkowników Internetu w Polsce w 2011 r. zaobserwowano w grupie wiekowej 16-24 lata (ponad 90%). W kolejnych grupach wiekowych odsetek takich użytkowników był wyraźnie mniejszy. W grupie wiekowej 55-64 wynosił już tylko około 30%, a w grupie 65-74 – 10%.

Analizując dane z badań GUS, dotyczących wykorzystania Internetu w sprawach prywatnych można wśród nich wyróżnić następujące przypadki świadczące o partycypacji Polaków w kulturze symbolicznej za pośrednictwem Internetu: 1) udział w czatach lub forach dyskusyjnych i korzystanie z serwisów społecznościowych, 2) czytanie pamiętników internetowych (blogów).

Dane pokazują, że różnice między grupami wiekowymi w odsetkach osób biorących udział w wy-

Tabela 2. Odsetek osób deklarujących udział w czatach lub internetowych forach dyskusyjnych i korzystających z serwisów społecznościowych oraz czytających pamiętniki internetowe.

Wyszczególnienie	Udział w czatach lub forach dyskusyjnych i korzystanie z serwisów społecznościowych		Czytanie pamiętników internetowych (blogów)	
	2010	2011	2010	2011
Ogółem	32	39	8	9
Płeć				
Mężczyźni	33	39	7	8
Kobiety	32	39	9	10
Wiek				
16-24	74	82	21	22
25-34	51	62	10	12
35-44	34	43	7	8
45-54	17	22	4	3
55-64	9	13	3	3
65-74	2	4	1	2
Wykształcenie				
Podstawowe lub gimnazjalne	30	35	9	10
Średnie	29	35	6	7
Wyższe	45	55	13	14
Status zawodowy				
Uczniowie i studenci	78	85	24	26
Pracownicy najemni	38	47	8	9
Pracujący na własny rachunek	38	45	8	9
Bezrobotni	33	38	6	7
Emeryci i inni bierni zawodowo	9	13	3	3
Miejsce zamieszkania				
Miasta powyżej 100 tys. mieszkańców	37	44	10	11
Miasta poniżej 100 tys. mieszkańców	33	39	8	9
Obszary wiejskie	27	35	7	7

Źródło: Dane zaczerpnięte z opracowania GUS, publikacje elektroniczne (www.stat.gov.pl).

mienionych formach kultury są skorelowane z wiekiem osób. Odsetek osób, które w określony wyżej sposób uczestniczyły w kulturze, malał w każdej kolejnej starszej grupie wiekowej. Udział w czatach lub forach dyskusyjnych i korzystanie z serwisów społecznościowych w 2011 r. zadeklarowało 82% osób w wieku 16-24 lat i tylko 2% w wieku 65-74 lat. Pod względem statusu zawodowego największe udziały stwierdzono w grupie uczniów i studentów. W tej grupie odsetek osób czytających blogi był prawie trzykrotnie wyższy niż wśród pracowników najemnych oraz osób pracujących na własny rachunek. Odsetki osób deklarujących w latach 2010-2011 kontakt z treściami kultury poprzez Internet w dwóch wymienionych wyżej formach w odniesieniu do wieku tych osób, poziomu wykształcenia, aktywności zawodowej i miejsca zamieszkania przedstawia tabela 2.

Pobieranie i czytanie czasopism on-line w 2011 r. zadeklarowało 18% ogółu Polaków, a wśród osób, które korzystały z Internetu – 29%. W roku tym 40% internautów brało udział w czatach i forach dyskusyjnych. Na udział w kulturze za pośrednictwem Internetu wskazuje również używanie przez internautów programów do wymiany plików filmowych i muzycznych. Według danych GUS czynności takie w 2011 r. wykonywało 24% z nich.

Na sposób uczestnictwa Polaków w kulturze wskazuje zjawisko nieformalnej wymiany treści kultury. Wyniki badań poświęconych temu zjawisku, a zrealizowanych w 2011 r. ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Obserwatorium Kultury opisują, jak wśród Polaków korzystających z Internetu krążą treści kultury (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści). Wskazują też, w jaki sposób Polacy „zdobywają” książki, muzykę i filmy.

Internet a nieformalny obieg treści kultury

Czytanie książek on-line, odbiór treści multimedialnych w streamingu (nadawanych w czasie rzeczywistym – bez konieczności ściągania plików), wymiana poprzez komunikatory (e-mail), ściąganie z sieci peer-to-peer (od użytkowników Internetu udostępniających dane – głównie muzykę – z komputerów w których zainstalowali program peer-to-peer), ściąganie ze stron www (otwieranych i wyświetlanych za pomocą przeglądarki internetowej) to typy nieformalnego obiegu treści kultury. W 2011 r. w sferze tej uczestniczyło 33% Polaków i zajmowała ona drugie miejsce po mediach masowych takich jak radio i telewizja (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści).

Według raportu z wymienionych badań w 2011 r. 25% Polaków uczestniczących w nieformalnym obiegu treści nie kupowało żadnych treści w obiegu rynkowym. W formalnym tj. rynkowym obiegu treści kultury brało udział 13% obywateli naszego kraju. Można sądzić, że Internauci są znacznie aktywniejszymi odbiorcami kultury niż osoby nie-

korzystające z Internetu. Książki były kupowane przez 14% internautów i 5% osób które z Internetu nie korzystają. Podobnie książki były pożyczane przez 25% internautów i 7% nieinternautów. Osoby, które korzystały z Internetu i ściągały pliki kupowały najczęściej książki, filmów i muzyki, a także były najliczniejszą kategorią osób pożyczających sobie treści kultury. Wydaje się zatem, że nieformalny obieg treści kultury nie zastępuje jej obiegu formalnego i sprzyja uczestnictwu w pozainternetowych formach kultury (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści).

Należy stwierdzić, że Internet jest także wspólnym pośrednikiem w dostępie do kultury, która znajduje się poza nim. Informacje on-line o wydarzeniach artystycznych, nowościach na rynku filmowym czy muzycznym, są łatwiej dostępne niż te, które są dostarczane tradycyjnymi kanałami, czyli w prasie, telewizji, radiu lub przy pomocy plakatu. Ponadto nadawcy przekazów z dziedziny kultury prezentują w sieci recenzje i materiały promocyjne (np. dotyczące wydawanych książek). Wymiana opinii, dyskusje na temat wydarzeń kulturalnych, wzajemne polecanie interesujących treści poprzez Internet stanowi również element pośrednictwa w dostępie do kultury poza Internetem.

W Sieci dostępne są repertuary kin i teatrów, prezentacje festiwali różnych sztuk, prezentacje reżyserów i autorów tych sztuk. Poprzez sieć można zarezerwować miejsca na seanse w kinach. Bilety na niektóre z nich mogą się okazać niedostępne bezpośrednio w kasie kina z powodu pełnej rezerwacji dokonanej on-line.

Ważnym przykładem pośrednictwa Internetu w dostępie do kultury jest sposób funkcjonowania współczesnych bibliotek. Poprzez sieć można korzystać z elektronicznego katalogu książek, zamawiać je i prolongować. Możliwe jest korzystanie z czytelni wirtualnych, czytanie czasopism on-line, a także dostępne są informacje o organizowanych przez biblioteki wydarzeniach kulturalnych. Należy wspomnieć o bibliotekach internetowych, z których wiele oferuje bezpłatnie książki do czytania w Internecie i umożliwia ich kopiowanie. Powstaje portal internetowy Lubelska Biblioteka Wirtualna na którym udostępnione będą zbiory książek z lubelskich bibliotek uniwersyteckich i z publicznych bibliotek Lublina i Zamościa. W Internecie pojawili się również usługodawcy, którzy odpłatnie udostępniają podręczniki akademickie w formie elektronicznej.

Internet stworzył tak ogromny potencjał komunikacyjny, że jest on atrakcyjny nie tylko dla jednostek, ale także dla środków przekazu masowego. Medium tego nie pominęła prasa. Jednym z przykładów rozwoju form dostępu do treści kultury jest oferta usług e-prasy. Poprzez Sieć gazety mogą docierać do znacznie szerszego kręgu czytelników niż poprzez ich dystrybucję w wersji papierowej. Na „załoczoną” rynku informacji i wobec rozwoju infrastruktury internetowej mass media, a szczególnie prasa, żeby sprostać wymaganiom czytelników zaoferowała sze-

roki katalog usług dostępnych tylko w Internecie. Są to elektroniczne wydania gazet w różnych wersjach, poszerzonych, okrojonych lub też będących odpowiednikami wydań drukowanych.

Gazeta elektroniczna ma w wielu aspektach przewagę nad gazetą tradycyjną. Jej wersja internetowa, bez ograniczeń miejsca zarówno dla tekstu, jak i dla ilustracji, może być w ciągu dnia wielokrotnie aktualizowana (Migaczewska 2006). Wydania ogólnopolskie są łączone z wiadomościami z regionu, podobnie jak przy wydaniach lokalnych pojawiają się „doniesienia” z regionu oraz z kraju. Dowlona ilość miejsca, jaka może być przeznaczona dla wydań cyfrowych, pozwala także na publikowanie różnego rodzaju tematycznych dodatków. Przykładami są w tym przypadku zarówno internetowe wydania ogólnopolskiego dziennika „Rzeczpospolita”, który publikuje dodatki dotyczące wydarzeń kulturalnych, historii i nauki, jak i internetowe treści lokalnego „Tygodnika Zamojskiego”, w którym oprócz takich działów jak Kultura, Obyczaje, Historia, Rozrywka prezentowane są i codziennie aktualizowane wiadomości z regionu, kraju i świata, także te dotyczące kultury.

Wyszukiwarki internetowe umożliwiają błyskawiczne dotarcie do poszukiwanych tytułów prasowych, jak też do konkretnych artykułów, czy też wydań archiwalnych. Można zaprenumerować gazety w wersji elektronicznej oraz wykupić dostęp do treści redagowanych przez specjalistów (serwisy ekonomiczne, prawne itp.). Wspomniany dziennik „Rzeczpospolita” następująco zachwala swoje e-wydanie: „zamawiając dostęp do e-wydania, zyskujesz możliwość przeglądania Rzeczpospolitej bezpośrednio na ekranie swojego komputera. Codziennie o szóstej rano otrzymujesz najnowszy numer. Możesz przeczytać Rzeczpospolitą zanim otworzą kioski z prasą” (<http://www.rp.pl/temat/612745.html>).

Istotną zaletą Sieci jest to, że czytelnicy elektronicznych gazet mogą przedstawiać swoje opinie bezpośrednio pod tekstami i konfrontować je z opiniami innych czytelników. Opinie te użytkownik Internetu formułować może w dowolnym momencie i opublikować natychmiast. Możliwy jest także kontakt czytelników z autorami artykułów; e-mailem lub na organizowanym przez portal gazety czacie. Niektóre gazety kierują czytelników na strony na których mogą oni prezentować własne artykuły, „wrzucać” fotografie i informować o wydarzeniach. Swoim odbiorcom, którzy chcą przejawiać taką aktywność Dziennik Wschodni poleca strony „Moje Miasto” (MM Lublin, MM Zamość, MM Lubartów, MM Puławy).

Niekorzystanie z Internetu w niektórych okolicznościach utrudnia lub nawet uniemożliwia partycypację w określonych formach kultury (np. publikowanie i wymianę opinii w e-prasie), ale też korzystanie z dóbr kultury, takich jak zbiory biblioteczne, czy uczestnictwo w wydarzeniach artystycznych, o których informacje dostępne są wyłącznie w Sieci.

W latach 2007-2009 zaobserwowano spadek zakupów prasy i książek oraz zmniejszyła się liczba Polaków chodzących do kina (Diagnoza społeczna 2011, s. 118). Jednak w tym okresie wzrosła sprzedaż biletów do kina, co wskazuje, że osoby chodzące do kina zaczęły jeszcze częściej to robić. Badania wykazały, że spadek aktywności kulturalnej wystąpił głównie wśród osób niekorzystających z Internetu. Przede wszystkim te osoby rezygnowały z zakupu gazet oraz z chodzenia do kina. Jednocześnie internauci czytający regularnie gazety w Sieci najrzadziej rezygnowali z zakupu prasy, podobnie jak regularnie ściągający filmy i muzykę z Internetu rzadziej rezygnowali z uczęszczania do kina.

Z wyników badań Diagnozy społecznej z 2011 roku wynika, że 37% internautów przynajmniej raz było w ostatnim miesiącu w teatrze, w kinie lub na koncercie, podczas gdy w ten sposób uczestniczyło w kulturze 6% osób niekorzystających z Internetu (Diagnoza społeczna 2011, s. 333). Przedstawione różnice nie wynikają jedynie z faktu korzystania z Internetu przez pierwszych i niekorzystania przez drugich. Analizę uczestnictwa kulturalnego dokonuje się w odniesieniu do takich cech jak: płeć, wiek, zawód, miejsce zamieszkania, wykształcenie, dochód na osobę w rodzinie i pochodzenie społeczne. Ujawnia ona wpływ wykształcenia lub innej cechy na sposób partycypacji w kulturze. Jednak już samo korzystanie z informacji, jakie oferuje Sieć może się przyczynić do zwiększenia częstości kontaktów z pozainternetowymi treściami kultury.

Za internautę uważa się osobę, która co najmniej raz w miesiącu korzysta z Internetu. Wśród nich wyróżnić należy grupę (kategorię) internautów intensywnie korzystających z Internetu. Są to osoby które z tego medium korzystają codziennie po kilka godzin. Wg danych z 2009 r. 42% tych osób zadeklarowało, że kilka razy w roku bywało na koncertach. W przypadku chodzenia do kina wskaźnik ten wyniósł 74%. Różnica w tym zakresie między nimi, a przeciętnymi odbiorcami kultury w Polsce jest ogromna. Dla porównania, w 2009 r. na koncerty przynajmniej raz w roku udawało się 16% ogółu Polaków, a do kina 30% (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści. s. 47). Zatem osoby, które bardzo intensywnie korzystają z Internetu są bardzo aktywnymi (ponadprzeciętnymi) uczestnikami kultury w jej formach pozadomowych.

A. Tyszka, charakteryzując uczestnictwo kulturalne wymagające kontaktów z pozadomowymi instytucjami kulturalnymi, wyróżnił uczestnictwo aktywne i wszechstronne, które oznacza regularny kontakt z różnymi formami kultury. Według autora ludzie tej kategorii stale uczęszczają do kina, teatru, na koncerty, odczyty, na wystawy i do muzeów, a ponadto czynnie poszukują okazji kulturalnych i posiadają aktualne informacje o imprezach kulturalnych (Tyszka 1972). W czasie, gdy dokonywał tego rodzaju wyróżnienia, Internet w Polsce nie istniał.

Współcześnie w wyniku przeniesienia do Internetu informacji o kulturze, poszukiwanie okazji do

kontaktów z treściami kultury, jak również uzyskiwanie informacji o imprezach kulturalnych odbywa się przede wszystkim w Sieci, niemniej uczestnictwo w kulturze internautów, którzy są aktywnymi odbiorcami treści kultury zarówno poprzez Internet jak poza nim, można nazwać uczestnictwem aktywnym i wszechstronnym.

Należy wskazać, że korzystanie z Internetu w sposób aktywny jest głównie domeną ludzi młodszych, posiadających lepsze wykształcenie i wyższy status zawodowy (World Internet Projekt Poland 2012). Stwierdzono, że najbardziej aktywna grupa internautów wyróżnia się korzystaniem z urządzeń mobilnych w celu połączenia się z Internetem, tworzeniem stron internetowych, pisaniem tekstów, kręceniem filmów i fotografowaniem. Internauci ci „są też bardziej skłonni dzielić się zdjęciami i filmami w portalach społecznościowych, uczestniczyć w rozmowach na listach dyskusyjnych”, jak „również częściej niż inni traktują Internet jako źródło rozrywki i informacji. Łączą się z Internetem, aby pobierać pliki muzyczne i wideo, bez względu na miejsce, w którym się znajdują”. Ponadto częściej niż przeciętnie pobierają pliki z Internetu oraz dokonują opłat online (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści. s. 48).

W Polsce w 2011 r. 10% ogółu internautów deklarowało łączenie się z Internetem przez telefon komórkowy. Z urządzeń mobilnych korzystało w tym celu 20% aktywnych użytkowników Internetu (korzystających z Internetu codziennie). Wśród nich 69% używało laptopów, tj. trzy razy więcej niż wśród ogólnej liczby badanych (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści. s. 49-50). W ciągu ostatniego roku 93% aktywnych polskich internautów robiło zdjęcia, 42% nagrywało filmy, 24% pisało teksty i artykuły, a 7% nagrało utwór muzyczny (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści. s. 51). Aktywni polscy internauci zamieszczały w sieci swoją twórczość (57%), przede wszystkim fotografie. W mniejszym stopniu upowszechniali własne teksty (10%) oraz filmy (9%), a także kilkakrotnie częściej niż pozostali płacili za treści w Internecie (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści. s. 52-53). Wymiana treści kultury w ich środowisku posiadała pozainternetowy wymiar polegający na pożyczaniu oryginalnych książek, oryginalnych płyt zarówno z filmami, jak też z muzyką, ale w mniejszym stopniu również na pożyczaniu kopii filmów, muzyki i książek. Oryginalną książkę w ciągu ostatnich trzech miesięcy pożyczyło komuś 61% z nich, a 7% – kopię książki (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści. s. 54). Wybór treści kultury, z których internauci chcieliby korzystać, rekomendowany był im najczęściej przez znajomych. Dużo mniejszy wpływ na wybór tych treści miała rodzina, profesjonalści czy też rankingi popularności, a niewielki – osób im nieznanymi, publikujących swoje opinie w Internecie.

Zwiększanie się ilości treści kultury w obiegu cyfrowym przyczyniło się do wzrostu atrakcyjności Internetu jako środka szybkiego dostępu do wymienionych treści. W 2011 r. około 20% internautów systematycznie ściągało z sieci filmy lub muzykę. Zdecydowana większość ściągała je bezpłatnie. W ten sposób ściągało muzykę 26%, filmy 20%, a gry 7% użytkowników Sieci (Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści. s. 78).

Wobec powyższego można powiedzieć, że Internet staje się kluczowym medium dostarczającym treści kultury. Potwierdza to ogromna oferta tych treści i swobodny dostęp do nich, umożliwiający jego użytkownikom zaspakajanie wielorakich potrzeb z zakresu partycypacji w kulturze.

W tym kontekście można dostrzec zagrożenia wynikające ze zróżnicowanego zakresu dostępu do treści kultury, a mianowicie można zaobserwować swoisty cyfrowy podział społeczeństwa. O takim podziale pisze M. Szpunar. Powołując się na K. Doktorowicz stwierdza, że w społeczeństwie informacyjnym „nierówności miast być niwelowane zdają się bardziej powiększać: informacyjnie biedni *versus* informacyjnie bogaci, informacyjnie wyedukowani *versus* informacyjni analfabeci to nowe dychotomiczne kategorie społeczne” (Szpunar, 2005, s. 98). Jednak należy zauważyć, że w Polsce nierówności w zakresie dostępu do Internetu nie powiększają się, a wręcz przeciwnie – systematycznie maleją. Natomiast główne podziały w zakresie korzystania z sieci oraz partycypacji w kulturze za jej pośrednictwem zarysowują się przede wszystkim pomiędzy grupami wiekowymi.

Zakończenie

Podsumowując, można by zauważyć, że nadal 1/3 Polaków nie korzysta z Internetu, mimo że odsetek osób wykluczonych z dostępu do tego egalitarnego środka komunikacji, niezmiennie od kilkunastu lat systematycznie się zmniejsza. Z Internetu w sprawach prywatnych korzystają, w tym uczestniczą w kulturze za pośrednictwem tego środka komunikacji, głównie młodzi mieszkańcy Polski. W 2012 r. cyberprzestrzeni nie odwiedzało ponad 3/4 osób w grupie wiekowej 60+, ponad połowa w grupie 50-59 lat, co trzecia osoba w grupie 40-49 lat i tylko nieliczni Polacy z grupy wiekowej 15-19 lat (World Internet Projekt Poland 2012, s. 12). W 2011 r. zdecydowana większość osób w grupie wiekowej 16-24 lat brała udział w czatach lub internetowych forach dyskusyjnych a także korzystała z serwisów społecznościowych, ale już wśród osób w starszych grupach wiekowych odsetki te wynosiły odpowiednio: 22% w grupie 45-54 lat, 13% w grupie 55-64 lat i tylko 4% w grupie 65-74 lat (Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007 – 2011, s. 114). Można zatem mówić o małej partycypacji w kulturze za pośrednictwem Internetu starszych grup wiekowych Polaków.

Internet umożliwia jego użytkownikom łatwy dostęp do ogromnej i stale zwiększającej się ilości treści kultury. Umożliwia także internautom nawiązywanie nieformalnych kontaktów dotyczących udostępniania jak i wymiany treści, w warunkach braku konieczności płacenia za nie i braku ograniczeń komunikacyjnych zwłaszcza przy wykorzystaniu urządzeń mobilnych. Warunki te sprzyjają kształtowaniu się grupy aktywnych użytkowników Internetu, którzy w skali większej niż przeciętna łączą się z Internetem za pomocą urządzeń przenośnych oraz są bardzo aktywnymi twórcami i odbiorcami treści cyfrowych. Internet jest dla nich przede wszystkim źródłem treści kultury.

W 2011 r. w Polsce z Internetem przy użyciu telefonu łączył się co dziesiąty internauta. W ten sposób korzystała z tego medium 1/5 studentów. Aktywni internauci korzystają z Internetu codziennie przez kilka godzin, głównie w celach „konsumpcji”, ale też redystrybucji treści kultury i umieszczania on-line własnej twórczości. Internauci ci są jednocześnie ponadprzeciętnymi odbiorcami pozainternetowych form kultury. Wyróżniają się jako czytelnicy „tradycyjnych” książek, najczęściej chodzą do kina, a także na koncerty. Pozwala to na stwierdzenie, że dla tej grupy internautów intensywne korzystanie z Internetu nie stanowi przeszkody do bardzo aktywnego uczestnictwa w kulturze bez pośrednictwa komputerów.

Natomiast zauważono tendencję spadku czytelnictwa prasy w wydaniu papierowym oraz partycypacji w pozadomowych formach kultury wśród osób, które z Internetu nie korzystają. W latach 2007-2009 osoby te w większym stopniu niż użytkownicy Internetu ograniczyły zakup gazet oraz częściej rezygnowały z chodzenia do kina. Sytuacja ta może stanowić interesujący przedmiot badań.

Należy także zauważyć, że autorzy zajmujący się charakterem interakcji dokonujących się za pośrednictwem sieci, prezentują różne stanowiska. M. Szpunar stwierdziła, że nie stanowi one zagrożenia dla kontaktów bezpośrednich, ponieważ różnią się od nich tylko „platformą kontaktów” i jednocześnie są ich następnym źródłem (Szpunar 2006). Natomiast J. Mikułowski Pomorski pisze, że kontakty realizowane w sieci uwolniły ludzi od wpływu grup lokalnych, a ponieważ dotyczą wąskich zakresów tematycznych, są przyczyną rozpadu społeczności opartych na bezpośrednich związkach (Mikułowski Pomorski 2006). Stanowisko M. Szpunar zdają się potwierdzać wyniki badań dotyczących nieformalnego obiegu treści kultury. Wskazują one na to, że osoby intensywnie korzystające z Internetu są także ponadprzeciętnymi uczestnikami w kulturze poza tym medium.

Literatura:

1. Bauman Z. (2011), *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*, Wydawnictwo Literackie, Kraków, s. 118-120.
2. Castells M. (2008), *Społeczeństwo sieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 22-23, 336, 364.
3. Goban-Klas T. (2006), *Cywilizacja medialna. Narodziny nowego społeczeństwa*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 47, 49.
4. Jeran A. (2004), *Internet jako narzędzie i przedmiot badań*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 4, Warszawa, s. 179.
5. Kłoskowska A. (1983), *Socjologia kultury*, PWN, Warszawa, s. 170, 322-328, 431.
6. Kłoskowska A. (1972), *Społeczne ramy kultury*, PWN, Warszawa, s. 16.
7. Mikułowski Pomorski J. (2006), *Komunikacja wobec procesów fragmentaryzacji*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 100-101.
8. Migaczewska E. (2006), *Gazeta elektroniczna – substytut, uzupełnienie czy równorzędny partner prasy drukowanej*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 100-101.
9. Partycki S. (2011), *W poszukiwaniu świata powiązań sieciowych*, w: *Społeczeństwo sieci*. Gospodarka sieciowa w Europie środkowej i wschodniej, t. I, Partycki S. (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 62.
10. Przywara B. (2006), *Więzi społeczne w rzeczywistości wirtualnej*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 174-175.
11. Siciński A. (1978), *Styl życia. Przemiany we współczesnej Polsce*, PWN, Warszawa, s. 14.
12. Szpunar M. (2006), *Społeczności wirtualne – realne kontakty w wirtualnym świecie*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 158-166.
13. Tyszką A. (1972), *Uczestnictwo w kulturze*, PWN, Warszawa, s. 251.

Strony internetowe

14. Kultura 2010, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1741_PLK_HTML.htm, (2 lutego 2013).
15. Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007 – 2011, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_4293_PLK_HTML.htm, (4 lutego 2013).
16. World Internet Projekt Poland 2012, <http://www.telepolis.pl/grafika/newsy/2012-11/world-internet-project-poland-2012.pdf>, (4 lutego 2013).
17. Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści., http://creativecommons.pl/wp-content/uploads/2012/01/raport_obiegi_kultury.pdf, (6 lutego 2013).

18. Diagnoza społeczna 2011, http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2011.pdf, (8 lutego 2013).
19. Szpunar M. (2005), *Cyfrowy podział – nowa forma stratyfikacji społecznych*, w: Era społeczeństwa informacyjnego. Wyzwania, szanse, zagrożenia, J. Kleban, W. Wieczerzycki (red.) Poznań, http://www.magdalenaszpunar.com/_publikacje/2005/cyfrowy_podzial.htm, s. 98, (21 listopada 2013).
20. Pojęcie stosowane w badaniach statystycznych statystyki publicznej, http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-176.htm, (21 listopada 2013).
21. <http://www.rp.pl/temat/612745.html>, (21 listopada 2013).

INTERNET AND THE POLISH CULTURAL PARTICIPATION

Social Dissertations, Issue 2 (VII), 2013

Adam Byra

The John Paul II Catholic University of Lublin

Byra. A. (2013), *Internet and the polish cultural participation*. Social Dissertations, 2 (VII), p. 165-174

Summary: Contemporary communication media contributed to the emergence of a new form of social cohesion. Researchers have come to a conclusion that it is the new phase of social development – network society. Internet became the main medium of interpersonal communication, it eliminated the physical and territorial limitations at the same time the access to cultural content became more egalitarian.

The nature of relations between the Internet users has gained the attention of numerous authors who take opposing stances, some do not see the medium as a threat to direct interaction and others who view it as the cause of the breakdown of society based on direct relations.

Polish national research indicate that using cultural content online does not affect the participation in other cultural forms, including outdoor activities. This research show that the Internet is becoming a key medium in delivering cultural content and it is through it that the Polish youth participates in culture.

Key words: Internet, network society, cultural content circulation, relationship nature, participation in culture

Introduction

Social relations are made through mutual communication between people. The aim of communication is relaying a message, which is achieved with the help of various means and symbols. Contemporary communication is sent and received via computers. Computers, which as data medium, receive and process such communication. This feature is also utilized while they are connected to the Internet, because it is on the web that information is sent, received and processed on a great scale. Internet is used for this purpose by both private persons as well as various institutions and what is important, all Internet users may be senders as well as recipients of such messages.

The Internet has enabled access to vast information network, It may be used for studying, for entertainment or for communication between users thus creating a place for participation in culture. With its help users may familiarize themselves with the press, read books, watch movies, listen to music and take part in discussions about topic important to them. Therefore the Internet is an electronic medium which handles the transfer of cultural content.

The culture that the Internet offers competes with mass media, including television, radio and the press. It must be noted that it is used by mass media as well in promotion of chosen materials. One can listen to the radio on the Internet, watch TV programmes both live or any time later (e.g. a particular show, movie or an episode of TV series). Individual users of Youtube website may listen to various songs.

The impact of the Internet on the participation of people in culture are multi-faceted. The limitations in access to culture have greatly diminished. Now such content is available to people who would otherwise have no way of accessing it (for example people with disabilities, low income or residing in areas remote from cultural centres). The elimination of the necessity to travel, possess suitable financial means, or having a certain social status has enabled for a far wider access to any given work of music, art, cinematography or literature. Furthermore, it is much easier to promote one's own art. Also the direct contact with the audience enables to gather their point of view on one's work. Subsequently it can be assumed that, for anyone able to use this medium, cultural access has become more egalitarian.

Visiting "virtual museums," browsing through internet libraries, listening to music, reading the news or gathering knowledge – these are but a few forms of participation in culture enabled by the Internet. Whilst using this medium we have contact with all branches of culture specified by A. Kłoskowska: science, art, entertainment and religion as well.

Participation in culture, in order to analyze it, may be narrowed down to few behavioural patterns. This article identifies behaviour of Poles concerning participation in culture via the Internet as well as the way the users of this medium take part in the circulation of cultural content in Poland. The subject of the analysis is the informal circulation of said content, exemplified by the reading books online, downloading files (text documents, music, movies), uploading and sharing them. A question might be posed whether participation in informal circulation of cultural content through the Internet may replace going to the cinema, using the libraries, buying books and music?

Address for correspondence: Adam Byra, The John Paul II Catholic University of Lublin, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin, e-mail: adam.byra@wp.pl

It is assumed that conditions that the web creates both for participation in informal and retail cultural circulation as well as the nature of relations between internet users supports consumption of cultural content available on the web and participation in culture outside the Internet. The following data was used in the analysis of the said topic: data published by Central Statistical Office; from research conducted under National Centre for Culture's programme Cultural Observatory; from research conducted under World Internet Project Poland 2012 programme and published in Social Diagnosis 2011.

This article also elaborates on the notion of cultural arrangements specified by A. Kłoskowska. Furthermore, it also tries to indicate the role of Internet in light of these notions and the idea of network society associated with the Internet.

The notion of network society

The presence of technology in every field of human activity, however it affects the social changes, is according to M. Castells a starting point for an analysis of the society. He believes that technology has the potential ability to affects societies (Castells 2008). He points out that this kind of changes was initiated in 70s in the United States by the emergence of ARPANET computer network and its subsequent development into the Internet. The revolution was started by microelectronics, most importantly the microprocessor enabling the construction of a computer. The attention was focused on devices which would be interactive, connected to a network and available for individuals to use. New technology was used to create knowledge and for symbolic communication. What was specific to this situation was the data network between nodes, which allowed for data exchange without the use of information centres. Using a "digital language" and the networking nature of the connection laid foundation for world-wide communication. It can be observed that the logic behind the net's structure corresponds with the increasing demands of various social interactions. Apparently, due to the digital information technology this logic can be applied to different kinds of organizations and that it structures human activity in a flexible fashion.

According to aforementioned author information technologies based on creation and transfer of information have become a source of social productivity, influence and control. Society with all its levels infiltrated by information technology has been dubbed information society. It can be also said that the modern society has been given this name by the scientists because in order to function properly it needs information technology.

A wide array of products that this technology offer (which are used by companies and households alike) include the Internet, also called the web, cyberspace or Global Information Infrastructure. It is dubbed the web because its structure is based on

links covering great territory. These links enable "storing" and transferring information, they create an infrastructure of sorts. Whereas cyberspace is seen as a social and cultural medium which means that it also serves the as a mean of communication (it is an information space where internet users can meet) (Jeran 2004).

In the information society the technologies used are tools which enable the use of information gathered on electronic storage devices. These technologies affect human interactions, because they allow for the creation as well as sharing of information. In these terms the internet as a network of interconnected computers used for communication, is currently the most important creation utilizing information technologies. A piece of information on the Internet, no matter where, is available to all connected computers.

The development of communication media gave the researchers reason to distinguish the emergence of a new phase in social development – network society. T. Goban-Klas, while defining the notion of network society came to a conclusion that: "the Web is after all a network of connections and compartments at the same time – a media system in the broadest sense of the word. Then web is a form of media which content if information and the essence is communication" (Goban-Klas 2006, p. 47). However, according to this author media society is the adequate term to describe the contemporary society. It is dominated by social contacts relayed by media and the basis for the circulation of information, crucial for the functioning of individuals and organisations, is the media infrastructure. (Goban-Klas 2006).

The essence of contemporary communication system is its organization which is based on computer networking – the Internet. This medium spawned online (meaning through the web) communities of people sharing similar interests and views, Even if communication were to be treated as a goal in itself, the internet networking developed it on a great scale. It is also important that – according to M. Castells – relations online create many loose relations between people, which are helpful in the exchange of information as well as in opening new possibilities at low costs (Castells 2008). The contributing factor is that the flow of information between nodes – in this case between social levels – in the same network is not obstructed by physical, social or cultural obstacles.

While describing "web world" S Partycki writes "in digital networks new forms of social cohesion on the global scale are being generated and the participation in them by both individuals and complex collectives is nowadays a source for improvement of social and cultural status" (Partycki 2011. p. 62). He also writes that the minimized restrictive measures, universal individual rights, lack of coercion are the conditions that digital networks create for communication. It is distinguished from face-to-face communication by the following qualities:

1. Spacelessness – because there are no physical limitations, including territorial ones;
2. Asynchronization – communication does not have to be simultaneous (a delay is possible);
3. Incorporeality – no physical factor, the text and the picture are what is important;
4. Non-stigmat – having no stigmas in communication;
5. Anonymity – the participants do not have to reveal their identity;

According to M. Castells culture is shaped by communication and quotes following words of Postman: “we do not perceive [...] reality [...] as it is, but (through) what our languages are like. And our languages are the media” (Castells 2008, p. 336). This brings another question: whether communicating via the digital networks is a threat to direct human relations and how does it affect the participation in symbolic culture? These question deserve an answer.

Symbolic Culture – its fields and structures

Culture is created by the material and spiritual creation of man A. Kłoskowska differentiates a category of symbolic culture which is not aimed at satisfying biological needs and is not about social interaction, according to the author it is a result of semiotic processes “outgrowing their practical application,” which means reaching “outside the signalising and directly instrumental functions” (Kłoskowska 1983, p. 170). This category of culture is distinguished by the autotelic quality which encompasses fields such as science, art, entertainment and religion.

“Activity of formulating as well as receiving and interpreting symbolic messages” is according to A. Kłoskowska cultural participation (Kłoskowska 1972). It is a process of interaction during which an exchange of such messages takes place. Two main forms of participation in culture define the symbolic life of a community. They are creativity and its reception. The second form is based on reception of indirect messages available to almost everybody such as literary activity, film, radio and television programme.

As the author states that the research does not cover the creativity or the result of cultural reception, but the conditions under which people participate in culture as well as the choices which they make about various kinds of cultural messages. Therefore, cultural participation describes the reception of “messages in the light of connections and dependence on main elements if social structure” (Kłoskowska 2003, p. 431).

A. Kłoskowska differentiated three structures which cover cultural participation. As the classification criterion she used the nature of relation between the sender and the recipient, including the form of relaying the message. She called the first structure the primordial structure, because it is dominated by permanent direct face-to-face connections which enable the act of communication.

The second cultural structure, otherwise called institutional, also concerns direct connections, but on the formal level. Interactions on this level do not have a free form, but are rather institutionally defined. What is more the sender has the advantage over the recipient, which is illustrated by the interaction between an actor and the audience: the audience is bound to its role of the recipient committed to full and attentive reception.

The third structure is called by the author the structure of the means of mass communication, where neither the sender nor the recipient come into direct contact with each other. The activity of the sender is formalized – regulated by institutions. This structure, according to the author, concerns the radio, television as well as written media (newspapers, books). Recipients have a free choice of the kind of message and the moment of reception – they function in an informal manner (Kłoskowska 1983).

While Kłoskowska was differentiating between forms of cultural participation, a new form of communication using networked computers was developing in the United States. This new form was called the Internet. Year 1991 is recognized as a symbolic beginning of the Internet in Poland. However, it is only in the beginning of the 21st century that its user base in Poland grew significantly.

The Internet cannot be ascribed to any form of communication mentioned by A. Kłoskowska. Taking into account the criteria which the author used to distinguish the three structures of the culture, the Internet displays some of the features of the first and the third structure. It is used for informal connection between people, but they are not direct. Internet communication can be formal and aimed at both mass audience as well as individuals. This raises the question whether the Internet is the new, fourth structure of culture?

The nature of connection between internet users has attracted attention of many authors. M. Szpunar points out that – despite the fact that web communication is conducted via computer – one must not forget about people who are using it. He notices that virtual communities differ from “real-life” communities only by the “platform of communication” (Szpunar 2006, p. 159). He mentions three types of connections with which we deal while communicating via computer:

1. Connections made in virtual environment and maintained there;
2. Connections made in virtual environment, but existing outside of this environment and maintained in real world by face-to-face interaction;
3. Connection made in reality with simultaneous use of virtual environment for formal communication (e.g. business e-mails) (Szpunar 2006, p. 159). According to this author Internet is not a threat to direct human interaction, but their another source. People who frequently use this medium also contact other people more often.

Interaction takes place via computer is called mediated interaction or monitor face-to face communication. The lack of nonverbal communication stresses such as body language (e.g. gestures, facial expressions). M.Szpunar points out that in response to such situation, emoticons were created as a kind of symbols for emotional expression. On top of that each user brings his or her own array of emotions stemming from their personal experience.

B. Przywara takes similar stance, stating that relations made in the virtual world share certain traits with their real world counterparts. Online conversations can lead to friendships, they can cause quarrels, realizing different "shades" of a relationship between people. Friendly or unfriendly attitude is transferred to the real life. The Internet offers its own kind of stratification, age or education might not be a factor, but the place in the hierarchy can be determined by the users personality or his or hers seniority in the Internet community. In this light the reality in the virtual world is the extension of the real "social space" (Przywara 2006).

Quite a different approach is presented by J. Mikułowski Pomorski, who states that contemporary communicational opportunities have freed people from the influence of local groups. Connections between people lose their holistic nature. They are subject to fragmentation resulting from freedom and lack of communicational restraints. People interact over the web for particular singular purposes causing their relationships to become weakened and specified. An individual is no longer a member of a group but only engages in communicational relationships with particular people in a narrow subject field. This sort of connection are a reason behind the dissolution of society based on direct connections, which according to the aforementioned author proves that we are witnesses to an ongoing social change. The industrial society is subject to transformation which will reveal a new place for "man in both virtual and real space" (Mikułowski Pomorski 2006, p. 101).

The Internet might be treated instrumentally: 1) as a tool for gathering goods (shopping, sales, financial operations, long distance teaching); 2) as a mean of communication; 3) to acquire various information (e.g. the price of the same product in different stores). Internet might also enable autotelic experiences connected to participation in culture (chat rooms, conversations, listening to music, watching movies etc.).

Satisfying intellectual and aesthetic needs as well as participation in culture are indicated by A. Siciński as one of the fields where one might distinct a unity called lifestyle. This author defines group lifestyle as "a specific set of everyday behaviours of the members of this community which manifests their collective position thus enabling their social identification" (Siciński 1978, p. 17). However, by a lifestyle of a particular person he understands "particular set of everyday behaviours manifesting

their personal traits, an expression of 'identity' of a particular individual" (Siciński 1978, p. 17).

Owing to that, relationship of a person with products of culture, such as: attending theatre, visiting museums and art exhibitions, visiting musical institutions, using libraries, which are directly observable behaviours, are among manifestations of social position of a particular person.

One might wonder: how people participating in culture via the internet manifest their social position? It must be noted that this manifestation changed. It can be achieved on the virtual plane, where an it is impossible to conduct an external (direct) observation of behaviour indicating an individual's social status. Furthermore, internet user manifests his social position only to people chosen by him. The kind of cultural content one uses on the Internet can be only known to the people he or she meets through this medium.

Can we still speak of social manifestation of social status through cultural participation? According to Z. Bauman, researchers came to a conclusion that high culture no longer exists and the elites recommend satisfying all manners of taste without any preference. Art no longer influences social stratification, it has lost its function of recreating social hierarchy, because it no longer serves the purpose of satisfying various individual needs. There are no norms in the culture of consumer society, there are only offers. The author further states: "networks replace structures and the game in connect - disconnect as well a never-ending streams of connections replace lasting bonds" (Buman 2011, p. 120).

E. Migaczewska states that the contemporary interactions which take place via media, including the Internet are just as valid as traditional interactions. According to her, the Internet is seen as a communication network is unusually comfortable and economic medium. All one needs, to become a sender or the recipient, is a computer connected to this network. One of the examples of peoples' participation in culture is the possibility to read a newspaper on the web and then comment and discuss the articles with other users, as well as the authors (Migaczewska 2006). Accordingly we must proceed to discuss Poles' participation in culture via the Internet.

Participation in Culture via the Internet

In order to use the internet one may use a desktop computers, portable computers (laptops, netbooks), tablets, smartphones or ordinary cell phones. It might be assumed that the internet access through personal computers still creates the best conditions for cultural participation via this medium. The Central Statistical Office (CSO) systematically conducts surveys covering the aspect of cultural participation by Poles as well as surveys concerning the use of information technologies, including households. Household is defined as "a group of people, related or not related, who live together and

sustain one another" (http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-176.htm).

CSO's publication "Culture 2010" indicates that internet access in Polish households is increasing every year. In 2008 on every 1000 households there were 491 personal computers with internet access, whereas in 2010 the number went up to 693. In 2010 the biggest amount of computers per 100 households was in houses of self-employed people (1153). Second were households of white-collar workers (1100), next were blue-collar workers (762), farmers (668) and retirees (290). The smallest numbers concerned people receiving disability pensions (266 out of 1000 such households) (Culture 2010).

Not every internet user uses it to participate in culture, but the absence of this medium excludes the possibility. The participation of households is shown percentage-wise in other CSO publication "Information society in Poland. Statistical surveys from 2007 to 2011." It indicates that in 2011 over 33% of households were not connected to the internet, however since 2007 this number has gone down by about 26%. In 2011 there was a large disparity in internet access between household with children and the ones without. The difference amounted to 32% in favour of household with children. The changes in internet access between 2007 and 2011 from household devices is shown in table 1.

Another source of data are the results of surveys conducted in 2012 (between 16th April and 20th May 2012) as a part of World Internet Project. They show that 69% of Poles over the age of 15 have internet access and 64% use it occasionally. Over 90% of people in the following age groups: 15-19, 20-24, 25-29 have and actively use internet connection at home. In every subsequent age group the percentage of Poles with internet connection is smaller as well as is the number of people using it. In the oldest age group (over 60 years) the percentage is accordingly 29 and 22 percent (World Internet Project 2012).

According to CSO data, in 2011 in Poland almost 58% of people between the 16-74 years used the Internet at least once a week (regularly). In 2010 this percentage was 55% whereas in European Union – 65%. The greatest amount of internet users in Poland in 2011 was observed in 16-24 age group (over 90%). In the following age groups this percentage was significantly smaller. In the 55-64 age group it was about 30% and in the 65-74 age group – 10%.

Analyzing data from CSO surveys concerning Internet usage in private affairs following examples of cultural participation via the Internet can be discerned: 1) participation in chat rooms or internet forums and using social networks; 2) reading internet diaries (blogs).

The data shows that the differences between the age groups in percentage of people participating in the aforementioned forms of culture correlates with their age. The percentage of people who partake in said way in culture decreased in every following age group. 82% of people between 16 and 24 years if age admitted using chat rooms or internet forums as well as social networks, but only 2% of people between 65 and 74 years of age. In terms of professional status the greatest participation was noticed among students. In this group there were almost three times as much blog readers than among people working for hired and self-employed. The percentage of people admitting coming into contact with cultural content in the two mentioned forms over the Internet compared to their age, education, professional activity and place of residence, between year 2010 and 2011, is shown in table 2.

In 2011 18% of all Poles admitted downloading and reading online magazines and among internet users – 29%. That year 40% of all internet users participated in chat rooms and discussion forums. The use of file sharing programs also indicates cultural participation via the Internet. According to CSO 24% of them used such programs.

The way Poles participate in culture is shown in the informal exchange of cultural content. Results of surveys concerning the subject, conducted in 2011 and funded by National Centre for Culture as a part of the Cultural Observatory programme, describe how cultural content circulates among Polish internet users (Cultural circulation. Social circulation of content. research report). They also indicate the way Poles "acquire" books, music and movies.

Internet and the informal circulation of cultural content

Reading books online, streaming multimedia (transmitted directly – without the need to download), exchange via communicator (e-mail),

Table 1. Households connected to the internet (%).

Itemization	2007	2008	2009	2010	2011
Altogether	41	48	59	63	67
Households with children	53	61	75	83	88
Households without children	35	41	50	54	56
Households in cities over 100 thousands inhabitants	50	56	65	69	72
Households in cities under 100 thousand inhabitants	44	50	60	65	67
Rural areas	29	36	50	56	61

Source: Data from CSO surveys, digital publication (www.stat.gov.pl).

Table 2. Percentage of people admitting using chat rooms or internet forums, social networks and reading internet diaries

Itemization	Using chat rooms or internet forums as well as social networks		Reading internet diaries (blogs)	
	2010	2011	2010	2011
Altogether	32	39	8	9
Sex				
Men	33	39	7	8
Women	32	39	9	10
Age				
16-24	74	82	21	22
25-34	51	62	10	12
35-44	34	43	7	8
45-54	17	22	4	3
55-64	9	13	3	3
65-74	2	4	1	2
Education				
Elementary or secondary school	30	35	9	10
High school	29	35	6	7
Higher education	45	55	13	14
Professional status				
Students	78	85	24	26
Workers for hire	38	47	8	9
Self-employed	38	45	8	9
Unemployed	33	38	6	7
Retirees and others professionally inactive	9	13	3	3
Place of residence				
Cities over 100 thousands	37	44	10	11
Cities under 200 thousands	33	39	8	9
Rural areas	27	35	7	7

Source: Data from CSO surveys, digital publication (www.stat.gov.pl).

downloading from peer-to-peer network (files – mostly music - uploaded by users from their computers using a peer-to-peer program), downloading from www websites (viewed through a web browser) are the kinds of the informal circulation of culture. In 2011 33% of all Poles partook in it and it placed second after radio and television (Cultural circulation. Social circulation of content. research report).

According to the report from the said surveys in 2011 25% of all Poles who participated in the informal circulation of cultural content did not buy any product on the market. Only 13% Poland's citizens took part in the formal i.e. commercial circulation of content. It might be assumed that internet users are much more active recipients of culture than people who are not using the internet. 14% of internet users were buying books and only 5% of non-internet users did the same. Similarly 25% of internet users borrowed books and 7% of people not using the internet. People who use the net and download files were buying the most books, movies and music and were, at the same time, the biggest group sha-

ring cultural content with each other. Thus it would seem that the informal circulation of culture does not replace its formal counterpart and strengthens participation in forms of culture that exist outside the internet (Cultural circulation. Social circulation of content. research report).

It must be noted that the internet is also a contemporary intermediary in the access to culture that exist outside of it. Online information about artistic events, new movies and music albums are much more accessible than the ones delivered through traditional media that is the press, radio or posters. On top of that, senders of cultural messages present reviews and promotional materials (for example about newly published books) online. The exchange of opinions, discussions about cultural events, mutual recommendation of cultural content via the Internet is also a part of intermediation in access to culture outside the internet.

One can find theatre and cinema repertoires online, as well as presentations of art festivals, materials by directors or authors of plays. One can book tickets for cinema, and sometimes tickets might be

unavailable at the register because they have all been booked online.

An important example of internet's role in the access to culture is the way present day libraries function. One may view a digital catalogue of books over the internet, as well as reserve them and extend the rental period. It is possible to use digital libraries, read magazines online or to check the web for information about cultural events organized by the library. Internet libraries deserve to be mentioned, many of which offer free access to books on the internet as well as copying them. There is a website under construction – the Virtual Lublin Library (Lubelska Biblioteka Wirtualna) which will share, free of charge, books from Lublin voivodeship's university libraries as well as municipal libraries of Lublin and Zamość. There are various websites on the web which offer academic books in electronic form.

The Internet has such a great communicational potential that it attracts not only individuals, but also for mass media. It was certainly not omitted by the press. One of the examples of the development of the forms of access to cultural content is the e-press offer. Using the internet allows to reach far greater readership than paper issues. On the "busy" information market and with the development of internet infrastructure of mass media, especially the press, in order to match the readers' expectations offered a wide range of services available only on the Internet. These are the electronic issues in different versions, extended, abridges or similar to paper issues.

Electronic newspaper has many advantages over its traditional counterpart. Its electronic version, has no limits regarding text or illustrations, can be updated constantly throughout the day (Migaczewska 2006). Nationwide issues in Poland are connected with regional news, just like the local issues contain regional or national news. No spatial limit in electronic issues allows for a publication of various additional topics. Great examples are internet issues of "Rzeczpospolita" which publishes additional sections about cultural events, history and science, and internet version of local "Tygodnik Zamojski" which apart from sections like Culture, Customs, History, Entertainment, local news are published and updated constantly together with national and world information, including those concerning culture.

Internet browsers enable quick access to titles one is looking for, as well as to particular articles or the archives. One can order an online subscription as well as buy an exclusive access to special content edited by specialist (economic, legal sections etc.). The mentioned paper "Rzeczpospolita" promotes its electronic issue in following words: "by ordering access to electronic issue you get the ability to browse through Rzeczpospolita directly on your computer screen. Every day at six AM you receive a new issue. You can read Rzeczpospolita before newspaper stands open" (<http://www.rp.pl/temat/612745.html>).

An important advantage of the web is the fact that readers of electronic newspapers may express their

opinions directly below articles and compare them to opinions of others. Internet user can do that at any given time and publish it immediately. Contact between the authors and the readers is also possible, either by e-mail or on the newspaper chat room. Some papers direct readers to websites where they can present their own articles, "post" photographs and inform others about certain events. Dziennik Wschodni recommends to its readers, who want to participate in such activity, website "Moje Miasto" (MM Lublin, MM Zamość, MM Lubartów, MM Puławy).

Not using the Internet in some cases makes a lot harder or even impossible, the participation in certain forms of culture like publishing and exchanging opinions in e-press, but also libraries or artistic events which are announced only on the web.

Between the year 2007 and 2009 a drop in sales of books and press has been observed together with a lower number of Poles attending cinemas (Social Diagnosis 2011, p. 118). However, cinema tickets sales went up in this period, which would indicate that people who go to the cinema started doing it more often. Research has shown that the drop in cultural activity has occurred predominantly among people who do not use the Internet. It were mostly those people who refrained from buying press or going to cinema. At the same time, internet users who regularly read internet issues rarely decided not to buy a newspaper – similarly, people frequently downloading movies and music would rarely opt out from going to the cinema.

Social Diagnosis 2011 research shows that 37% of internet users attended theatre, cinema or a concert at least once in the last month, whereas only 6% of non-internet users admitted the same (Social Diagnosis 2011, s.333). This disparity is not merely a result of using the internet by the first using and reluctance to do so by the latter group. The analysis of cultural participation is carried out with respect to such features as sex, age, profession, place of residence, education, income per capita and social background. It reveals the influence of education or any other feature on the form of participation in culture. Nevertheless, using the information that the Internet provides alone, may contribute to the frequency of contact with cultural content outside the Internet.

A person is considered an internet user when they use the internet at least once a month. A subgroup (a category) of people who use it frequently must be differentiated. They are the people who use it few hours every day. According to data from 2009 42% of these people declared that they have gone to a concert. In case of cinema the number was 74%. The difference between them and average recipients of culture in Poland is immense. For comparison, in 2009 16% of Poles attended concerts at least once a year and 30% went to a cinema. (Cultural circulation. Social circulation of content. research report. p. 47). Therefore, people who use internet more frequently are more active (above average) participants of culture in its outgoing form.

In his attempt to define cultural participation which requires external cultural institutions, A. Tyszka distinguished between active and versatile participation, which implies regular contact with various forms of culture. According to the author, people from this category continuously attend cinemas, theatres, concerts, lectures, exhibitions, museums and on top of that, they actively seek out cultural opportunities and possess current information about various events (Tyszka 1972). When he made this distinction Internet was not yet present in Poland.

Presently due to the shift of cultural information to the Internet. Seeking out contact with cultural content as well as gathering information about cultural events takes place mostly in the web. Nevertheless, cultural participation of internet users, who are active recipients of cultural content either through the Internet or outside of it, can be called active and versatile participation.

It must be pointed out that the active use of Internet is mainly the domain of young, well educated people with a higher professional status (World Internet Project Poland 2012). It has been observed, that the most active group of internet users are distinguished by using mobile devices to connect to the Internet, by creating websites, writing articles, making movies and taking photographs. These users "are more inclined towards sharing pictures and movies on social networks and to contribute to discussion forums," they also "treat internet as a source of information and entertainment more frequently than others. The connect to the Internet to download music or movies, no matter where they are." Furthermore, they download files from the Internet and make online payments (Cultural circulation. Social circulation of content. research report. p. 48).

In Poland in 2011 about 10% of all internet users admitted accessing the net through their cell phone. Over 20% of active internet users who use the internet on a daily basis, admitted using mobile devices for this purpose. 69% of them used laptops which is three times more than among the whole research group (Cultural circulation. Social circulation of content. research report. p. 49-50). During the previous year 93% of active Polish internet users took photos, 42% recorded videos, 24% wrote articles and 7% recorded music (Cultural circulation. Social circulation of content. research report. p. 51). Active internet users posted and shared their work on the Internet (57%), mostly photographs. They shared their texts and articles to a lesser degree (10%) and movies (9%) and paid for content on the web (Cultural circulation. Social circulation of content. research report. p. 52 - 53). Cultural content exchange in their circles took place outside internet in the form of borrowing books, original discs with movies as well as music and to a smaller extent borrowing copied films, music and books. 61% lent someone their own book and 7% a copy of a book (Cultural circulation. Social circulation of content. research report. p. 54). Choice of cultural content which the

internet users wish to have was usually recommended to them by their friends. Family, experts or critics had a far lesser influence, and almost none -anonymous people posting their opinions on the Internet.

Increasing the amount of cultural content in the digital circulation added to the rise in Internet's popularity as a medium of quick access to said content. In 2011 about 20% of internet users regularly downloaded files or music. Vast majority did so without paying for it. About 26% of internet users downloaded music in this manner, 20% movies and 7% games. (Cultural circulation. Social circulation of content. research report. p. 78).

With this in mind it can be assumed that the Internet has become the key medium in cultural content delivery. The number of such content alone confirms this assumption, as well as easy access to it which enables the users to satisfy various needs for cultural participation.

In this light one can see the threat stemming from the diversified access to cultural content, namely a social divide of sorts. M. Szpunar describes such divide, referring to K. Doktorowicz he states that in the information society "disparities instead of diminishing are increasing: information-poor *versus* information-rich, information-educated *versus* information-illiterate these are the new dichotomic social categories" (Szpunar, 2005, p. 98). However, it must be noted that the disparities in access to the Internet in Poland are not growing, on the contrary they are decreasing steadily. However, the divisions in terms of internet usage and participating in culture through this medium. are more distinct between age groups.

Closing Statement

In conclusion, it can be observed that over one third of Poles still does not use the Internet, even though the percentage of people excluded from the access to this egalitarian medium of communication is steadily on the decline over the past few years. Mostly young Poles use the Internet for their private affairs as well as cultural participation. In 2012 cyberspace was not visited by over three fourths of people over 60, half of people between the age of 50 and 59 and every third person in the 40-49 age group and only a handful of Poles between the age of 15 and 19 (World Internet Project Poland 2012, p. 12). In 2011 a vast majority of people in the 16-24 age group participated in chat rooms or internet discussion forums and used social networks. But in older age groups these statistics were accordingly: 22% in 45-54 age group, 13% in 55-64 group and only 4% in 65-74 group (Information society in Poland. 2007 - 2011 survey results, p. 114). Hence the conclusion that older age groups in Poland present little cultural participation via the web.

The Internet enables its users for an easy access to a great number of cultural content which is constantly updated. People can use it to create informal

relations concerned with sharing such content, in an environment that does not require payment for them and with no communication limits especially when considering mobile devices. Such conditions favour the formation of groups of active internet users, who connect with the internet via mobile device more often than others, and who are active creators and recipients of digital content. For them, the Internet is the main source of cultural content.

In 2011 in Poland one in every ten internet users connected to the internet via mobile phone. One fifth of all university students connected to the web in this manner. Active internet users, spend few hours every day on the web, mainly for "consumer" purposes, but also to redistribute cultural content and sharing their own work online. Internet users are also above-average recipients of non-internet cultural content. They distinguish themselves as "traditional" book readers, avid movie-goers and live concerts attendees. This allows for a conclusion that for those internet users active use of the web does not hinder active participation in culture without the use of computers.

However, a drop in paper press readership has been observed, as well as in participation in external forms of culture, among people who do not use the Internet. Between the year 2007 and 2009 those people have limited their newspaper purchase and movie-going in a greater extent than internet users. This situation may be an interesting field for further study.

It must be noted however, that the authors who study the nature of interactions which occur on the Internet take different stances on the subject. M. Szpunar states that they pose no threat to the direct relationships, because they differ from them only in the "platform of communication" and are simultaneously their another source (Szpunar 2006). On the other hand, J. Mikułowski Pomorski writes that relations realized via the net have freed people from the influence of local groups, and because they are concerned with narrow field of subjects, they are the reason behind the dissolution of society based on direct connections (Mikułowski Pomorski 2006). M. Szpunar's point of views seems to be supported by the results of surveys concerning informal circulation of cultural content. They indicate that people who actively use the internet also participate more than average in culture outside of this medium.

References:

1. Bauman Z. (2011), *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*, Wydawnictwo Literackie, Kraków, s. 118-120.
2. Castells M. (2008), *Społeczeństwo sieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 22-23, 336, 364.
3. Goban-Klas T. (2006), *Cywilizacja medialna. Narodziny nowego społeczeństwa*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 47, 49.
4. Jeran A. (2004), *Internet jako narzędzie i przedmiot badań*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 4, Warszawa, s. 179.
5. Kłoskowska A. (1983), *Socjologia kultury*, PWN, Warszawa, s. 170, 322-328, 431.
6. Kłoskowska A. (1972), *Społeczne ramy kultury*, PWN, Warszawa, s. 16.
7. Mikułowski Pomorski J. (2006), *Komunikacja wobec procesów fragmentaryzacji*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 100-101.
8. Migaczewska E. (2006), *Gazeta elektroniczna – substytut, uzupełnienie czy równorzędny partner prasy drukowanej*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 100-101.
9. Partycki S. (2011), *W poszukiwaniu świata powiązań sieciowych*, w: *Społeczeństwo sieci. Gospodarka sieciowa w Europie środkowej i wschodniej*, t. I, Partycki S. (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 62.
10. Przywara B. (2006), *Więzi społeczne w rzeczywistości wirtualnej*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 174-175.
11. Siciński A. (1978), *Styl życia. Przemiany we współczesnej Polsce*, PWN, Warszawa, s. 14.
12. Szpunar M. (2006), *Społeczności wirtualne – realne kontakty w wirtualnym świecie*, w: *Społeczeństwo informacyjne*, Haber L.H., Niezgoda M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 158-166.
13. Tysza A. (1972), *Uczestnictwo w kulturze*, PWN, Warszawa, s. 251.

Web sites:

14. Kultura 2010, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1741_PLK_HTML.htm, (2 lutego 2013).
15. Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007 – 2011, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_4293_PLK_HTML.htm, (4 lutego 2013).
16. World Internet Projekt Poland 2012, <http://www.telepolis.pl/grafika/newsy/2012-11/world-internet-project-poland-2012.pdf>, (4 lutego 2013).
17. Raport z badań. Obiegi kultury. Społeczna cyrkulacja treści., http://creativecommons.pl/wp-content/uploads/2012/01/raport_obiegi_kultury.pdf, (6 lutego 2013).
18. Diagnoza społeczna 2011, http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2011.pdf, (8 lutego 2013).
19. Szpunar M. (2005), *Cyfrowy podział – nowa forma stratyfikacji społecznych*, w: *Era społeczeństwa informacyjnego. Wyzwania, szanse, zagrożenia*, J. Kleban, W. Wiczerzycki (red.) Poznań,

http://www.magdalenaszpunar.com/_publikacje/2005/cyfrowy_podzial.htm, s. 98, (21 listopada 2013).

20. Pojęcie stosowane w badaniach statystycznych statystyki publicznej, <http://www.stat.gov.pl/>

[gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-176.htm](http://gus.definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-176.htm), (21 listopada 2013).

21. <http://www.rp.pl/temat/612745.html>, (21 listopada 2013).